

ДО ПИТАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ФАХОВОГО РІВНЯ СТУДЕНТІВ НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ “БАНКІВСЬКА СПРАВА”

Анотація. Сформульовано вимоги роботодавців до підготовки майбутніх фахівців банківської сфери в контексті використання сучасних інформаційних технологій; обґрунтовано важливу роль сучасних інформаційних технологій у підготовці кваліфікованих фахівців напряму підготовки “Банківська справа”; висвітлено проблеми професійної підготовки з дисциплін групи “Інформаційні технології”.

Ключові слова: інформаційна система, інформаційна технологія, електронний документообіг, прикладна програма, захист інформації, алгоритмізація.

Постановка проблеми. Реалізація програми впровадження сучасних інформаційних та інноваційних технологій навчання у навчально-виховний процес вузів має на меті забезпечити, зокрема, рівень загальної комп’ютерної грамотності, який передбачає набуття знань і досвіду з використання загального програмного забезпечення сучасних засобів обчислювальної техніки та рівень фахової комп’ютерної грамотності, який передбачає оволодіння знаннями, вміннями та практичним досвідом використання спеціального програмного забезпечення, що використовується у професійній діяльності в середовищі автоматизованого робочого місця [1, 2, 3].

Аналіз останніх досліджень. Питання використання інформаційних систем і технологій у банках розглядали в своїх працях Г.А. Титоренко, В.Ф. Ситник, Т.А. Писаревська, Н.В. Єрьоміна [4], І.Ф. Рогач, М.А. Сендзюк [5], А.В. Олійник, В.М.Шацька [6], А.Я. Страхарчук [7] та ін. Проблеми використання сучасних інформаційних технологій банківської сфери у навчальному процесі вузів досліджують також Міщенко В.І., Савченко А.С. [8], Кравчук Г.Т. [9, 10]. Згадані науковці і зараз продовжують свої дослідження, роблячи вагомий внесок у теорію і практику застосування облікових комп’ютерних систем та інформаційних технологій в банківській сфері. Численні публікації та науково-методичні видання на цю тему свідчать про важливе значення інформаційних систем та технологій у діяльності професійних банкірів та зростаючі темпи їх розвитку.

Метою статті є дослідження вимог роботодавців до стану підготовки фахівців банківської сфери стосовно освоєння сучасних інформаційних технологій та деякі проблеми викладання дисциплін комп’ютерного спрямування, пов’язані із набуттям умінь та навичок у їх майбутній професійній діяльності.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. До професійного та кваліфікаційного рівня працівника банку сьогодні ставляться високі вимоги, і частиною їх є знання основ інформаційних систем та вміння працювати з сучасними інформаційними технологіями. Наприклад, для роботодавця сфери банківської справи кваліфікованим вважається працівник, який:

- 1) має вищу фінансово-економічну освіту;
- 2) володіє досконалыми знаннями нормативно-правових та законодавчих актів України, що стосуються діяльності фінансово-кредитних установ, в т.ч. нормативних актів НБУ;
- 3) є досвідченим і впевненим користувачем персонального комп’ютера;
- 4) працює в мережі Інтернет і користується електронною поштою;
- 5) знає основи функціонування програмного комплексу “Операційний день

банку” (ОДБ), а ще краще – вміє працювати в системі автоматизації банківських операцій (САБ) – бажано в тій, що використовується в банку.

Такі вимоги висувуються переважно до кандидатів на всі посади. Залежно від категорії перелічені кваліфікаційні вимоги можуть уточнюватися і доповнюватися. Так, бухгалтер обліку господарських операцій (БГ Банк) повинен володіти не лише програмними продуктами пакету MS Office, але й Lotus; бухгалтер відділу роботи з персоналом (Swedbank) – мати високий рівень володіння MS Excel; спеціаліст відділу кредитних ризиків (ОТП Банк) крім знання MS Office повинен вміти працювати в АВС Б2; до обов’язків спеціаліста відділу обслуговування клієнтів (Альфа-Банк) входить досвід роботи у тій же програмі Б2: ідентифікація клієнтів, відкриття поточних рахунків юридичних і фізичних осіб, розрахунково-касове обслуговування клієнтів, бухгалтерський супровід кредитних операцій малого і середнього бізнесу, обслуговування зарплатних проектів; начальник відділення (Кредитпромбанк) повинен мати досвід роботи в системі “Операційний день банку” та володіти знаннями банківського програмного забезпечення, бажано Scrooge II, Scrooge III; економіст відділу (Universal Bank) повинен вільно володіти MS Excel, мати навички роботи з програмами Scrooge II, Scrooge III, Lotus; фахівець відділу консолідації та аналізу даних (Райффайзен Банк Аваль) повинен мати досвід роботи з базою даних Oracle або SyBase, або MS SQL на рівні проектування баз даних, написання та оптимізації запитів баз даних, розробки управлінських та інших звітів [11].

Стосовно освоєння інформаційних технологій під час навчання у вузах, що готують фахівців для банківської сфери, можна укласти наступний перелік умінь та навичок, яких повинен набути студент:

1) робота в операційній системі Windows не лише на рівні звичайного користувача, але й вміння налаштовувати її параметри;

2) володіння інтерфейсом файлових менеджерів FAR Manager та Total Commander: незважаючи на популярність операційної системи Windows, вони використовуються для зручності виконання багатьох операцій з об’єктами операційної системи Windows;

3) підготовка будь-якого документа складної структури в текстовому редакторі MS Word (з таблицями, графічними об’єктами, малюнками);

4) формування шаблонів для розв’язування простих і складних економічних задач в електронній таблиці MS Excel, в т.ч. виконання операцій з базами даних;

5) створення власного резюме засобами текстового редактора MS Word, а ще краще – власної веб-сторінки мовою HTML;

6) підготовка презентації на будь-яку тему в редакторі MS Power Point;

7) пошук інформації в мережі Інтернет та використання електронної пошти, наявність власної поштової скриньки: більшість роботодавців пропонують вислати своє резюме електронною поштою;

8) робота в локальній комп’ютерній мережі, знання побудови IP-адрес, мережевих протоколів (в т.ч. протоколу TCP/IP), розділення мережевих ресурсів, своїх прав і можливостей як користувача локальної і глобальної мереж;

9) організація антивірусного захисту персонального комп’ютера, знання способів і методів захисту інформації, захист власної інформації від несанкціонованого доступу, тобто володіння основами інформаційної безпеки в рамках виконання своїх обов’язків;

10) знання основ роботи з базами даних;

11) володіння основами функціонування ОДБ та спеціальним програмним забезпеченням, засобами якого розв’язуються задачі професійного спрямування (ОДБ Scrooge II, Scrooge III, Б2);

12) знання основ фінмоніторингу.

Студенти першого курсу вузу вже володіють частиною цих інструментів (пп. 1, 3, 5, 6, 7), початки їх закладаються у шкільному курсі інформатики, теоретичні знання і навички практичної роботи слід лише поглибити. Всього іншого треба навчити. Кінцевою метою роботи викладачів є, зокрема, підготовка майбутнього фахівця, який відповідає переліченим вимогам, адаптований до сучасних умов використання банківських інформаційних технологій і, що дуже важливо, вміє працювати на результат та має бажання розвиватися, а це передбачає також освоєння нових банківських інформаційних технологій.

Розвиток професійних навичок роботи у студентів є актуальною проблемою в підготовці майбутніх спеціалістів, у підвищенні їх конкурентоздатності на ринку праці. Ця проблема часто обговорюється на навчально-методичних конференціях в Україні, де вказують на ще недостатній рівень формування практичних навичок. При цьому визначаються такі напрями вдосконалення практичної підготовки спеціалістів:

- використання в навчальному процесі сучасних програмних продуктів та інформаційних технологій з метою навчання в умовах, максимально наближених до реальних виробничих [12];

- впровадження різноманітних інноваційних технологій навчання, аналіз конкретних виробничих ситуацій, організація дискусій, презентацій, впровадження тренінгових технологій;

- професійні знання та практичний досвід викладачів, співпраця між ними з метою інтеграції знань з дисциплін, які стикаються між собою.

У Львівському інституті банківської справи студенти вивчають комп'ютерні дисципліни на першому, другому і третьому (або четвертому) курсах. На першому курсі студенти поглиблюють отримані в школі базові знання і навички роботи на персональних комп'ютерах, знайомляться з новими можливостями програм пакету MS Office, веб-дизайном, офісним програмуванням. На другому курсі – ґрунтовно вивчають бази даних, в тому числі MS SQL. На третьому-четвертому курсах за вибором вивчають інформаційні системи у відповідних галузях за напрямами підготовки і спеціальностями.

Така схема вивчення комп'ютерних дисциплін має певні недоліки.

По-перше, до навчальних планів вищих закладів освіти включені дисципліни „Інформаційні системи і технології”. Їх роль у підготовці професійних банкірів, бухгалтерів, аудиторів, обліковців, фінансистів, аналітиків, працівників інших сфер є незаперечною, тому невідомо з яких міркувань ці дисципліни були вилучені з нового ОПП, адже вони є частиною циклу дисциплін професійного спрямування, побудовані на тісних міжпредметних зв'язках. Зараз дисципліни, що починаються з назви „Інформаційні системи і технології” включені в групу дисциплін за вибором навчального закладу або студента. Не всі студенти на третьому-четвертому курсах вибирають для вивчення дисципліну „Інформаційні системи і технології” і тому не отримують відповідну підготовку. При цьому більшість випускників інституту починають свою трудову діяльність саме за комп'ютером в середовищі інтегрованих систем опрацювання інформації. Не маючи практичних навичок роботи з відповідними прикладними програмами та ОДБ банку, випускники тратять багато часу на адаптацію до виробничого середовища, що, в свою чергу, приводить до зниження їх конкурентоздатності, а в деяких випадках роботодавці відмовляють в прийнятті на роботу молодим спеціалістам, які не мають навичок роботи з відповідними за профілем інтегрованими системами опрацювання інформації [12].

По-друге, з метою розвитку професійних навичок у студентів бажано впроваджувати у навчальний процес автоматизовані банківські системи шляхом утворення навчально-тренувальних банків, що дозволяє реалізувати принцип інтеграції

знань про сучасні інформаційні системи і технології в банках та їх адаптацію до діяльності інших фінансово-кредитних установ. Можна створити також моделі підприємства, навчальної бухгалтерії, інформаційні моделі фінансових установ – державних фінансових органів, казначейства, страхової компанії та інших. Для цього можна використовувати діючі інтегровані системи, такі як “Б2”, “Scrooge”, “Галактика”, “1С:Бухгалтерія”, “АІС Держбюджет”, “Казна” та інші. Добре було б, якби з метою реклами своїх програмних продуктів та зі станом ринку їх продажу фірми-розробники програмного забезпечення для банківської сфери та інших фінансово-кредитних установ почали співпрацювати з вузами, розробляючи навчальні версії програм та пропонуючи придбати їх зі знижкою. Таке практикують фірми-розробники програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського обліку (1С, Парус).

По-третє, для ефективного розв’язування задач професійного спрямування студент повинен навчитися: будувати алгоритми їх розв’язання, самостійно вирішувати проблеми при розв’язанні задач, розв’язувати нестандартні задачі, знаходити оригінальні рішення в трудних ситуаціях. Це можливе за умови, якщо він має розвинуте логіко-аналітичне мислення, тобто уміє виділяти основну ідею задачі, формувати вхідні та вихідні інформаційні потоки, формулювати на мові алгоритмів хід розв’язування задачі. В останні роки труднощі у студентів викликає розробка і побудова алгоритмів розв’язування економічних задач. Як правило, студенти можуть відтворити алгоритми, запропоновані викладачем, але часто не можуть модифікувати їх стосовно постановки такої ж типової задачі чи укласти власний алгоритм. Ця проблема, на нашу думку, викликана тим, що менше уваги і в школі, і в економічних вузах стали приділяти основам алгоритмізації розв’язування задач і програмуванню. Ця частина інформатики є дуже важливою. У зв’язку з появою прикладних програм і пакетів розв’язування типових задач справді відпала необхідність знання будови багатьох алгоритмів. Але розв’язати будь-яку задачу – це означає зрозуміти використовуваний алгоритм, укласти власний, проаналізувати їх, оптимізувати, відшукати помилки, щоб набути досвіду розв’язування задач. Крім того, якщо відсутнє програмне забезпечення чи інструмент в його інтерфейсі, потрібний для розв’язування конкретної задачі, необхідне ще й знання основ офісного програмування.

По-четверте, захист даних в комп’ютерних системах та мережах є однією з найгостріших проблем у сучасній банківській сфері. З розвитком технологій електронних платежів і безпаперового документообігу псування інформації може призвести до відчутних матеріальних втрат. Банківська сфера вимагає спеціальних заходів безпеки даних з метою надійного функціонування її інформаційних систем. Майбутній працівник банку повинен знати як всі можливості щодо захисту інформації (фізичний, програмний, адміністративний), так і сервіси безпеки (ідентифікація, аутентифікація, керування доступом). Тому дисципліна “Безпека банківської діяльності” повинна бути внесена у навчальні плани вузів як обов’язкова. Вона може мати іншу назву: “Інформаційна безпека”, “Захист інформації” тощо. Вивчення її безумовно сприятиме підготовці кваліфікованих кадрів та профілактиці майбутніх комп’ютерних злочинів.

По-п’яте, концепція підготовки і перепідготовки спеціалістів для банківської сфери повинна передбачати наскрізне використання комп’ютерних засобів, наукових і прикладних програмних технологій в навчальному процесі починаючи з першого курсу і до дипломного проектування. Студенти з першого і до п’ятого курсу повинні працювати із сучасними програмними комплексами (операційні системи та програми, що доповнюють та розширюють їх можливості, пакети програм MS Office, програми електронної пошти, пошукові програми, спеціалізовані програми – ОДБ банку тощо).

Всі перелічені вище види робіт є основою майбутніх дипломних проектів.

Висновки. Аналізуючи вимоги до підготовки майбутніх працівників банківської сфери, можна укласти перелік сучасних комп'ютерних технологій, вивченню яких у вузах слід приділяти особливу увагу. Це, на думку автора, сучасне апаратне забезпечення комп'ютерної техніки та комп'ютерних мереж (яке досить швидко “старіє”); інформаційні технології в банках та на підприємствах; інтранет та корпоративні мережі; технологічні процеси опрацювання даних в інформаційних системах; мережеві архітектури файл-сервер та клієнт-сервер, розподілені системи управління базами даних (СУБД); CASE-технології; інтернет-технології у банках та бізнесі; комунікаційні програми для доступу в інтернет, мультимедіа-технології; технології електронного документообігу; технології захисту документів в локальних мережах та системах комунікацій.

Освоєння сучасних інформаційних технологій під час навчання у вузі сприятиме розвитку у студентів професійних навичок, поглибленню практичної підготовки випускників, їх конкурентоздатності на ринку праці. Жодна інформаційна система чи інформаційна технологія не може замінити грамотного фахівця. Тому організація навчального процесу повинна передбачати співпрацю викладачів різних кафедр вузу та використовувати міждисциплінарні зв'язки. Для вивчення усього об'єму навчального матеріалу, потрібного в майбутній професійній діяльності працівника банку слід відводити більше часу, а переважно це всього лише 2-4 години на тиждень.

Література

1. Закон України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” від 09.01.2007 № 537-V. / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 12, ст.102.
2. План заходів з виконання завдань, передбачених Законом України „Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” від 09.01.2007 № 537-V(розпорядження КМУ від 15.08.2007 № 653-p) / http://www.in.gov.ua/index.php?lang=ua&get=55&law_id=133#1.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 07.12.2005 № 1153 „Про затвердження Державної програми „Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і науці” на 2006-2010 роки”/ <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1153-2005-%EF>.
4. Основи інформаційних систем: Навч. Посібник (вид. 2-ге, перероб. і доп.) / (В. Ф. Ситник, Т. А. Писаревська, Н. В. Єрьоміна, О. С. Краєва); за ред. В. Ф. Ситника. – К. : КНЕУ, 2001. – 420 с.
5. Рогач І. Ф. Інформаційні системи у фінансово-кредитних установах: Навч. Посібник / Рогач І. Ф., Сендзюк М. А., Антонюк В. А. – К.: КНЕУ, 2001. – 239 с.
6. Олійник А.В. Інформаційні системи і технології у фінансових установах: Навчальний посібник / А. В. Олійник, В. М. Шацька.– Львів : „Новий Світ-2000”, 2006. – 436 с.
7. Страхарчук А.Я. Інформаційні системи і технології в банках: Навч. посібник / Страхарчук А.Я., Страхарчук В.П. – К. : УБС НБУ, 2007. – 515 с.
8. Міщенко В. І., Савченко А. С. Досвід використання інформаційних і телекомунікаційних технологій в Українській академії банківської справи // Вісник Національного банку України. – 2005. – № 2. – С. 6-11.
9. Кравчук Г. Т. Аналіз сучасних концепцій використання інформаційних технологій у підготовці фахівців банківської справи // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Педагогіка. – 2007. – № 7. – С. 173–178.

10. Кравчук Г. Т. Концепція застосування інформаційних технологій у ВНЗ банківського профілю // Вісник Хмельницького національного університету. – 2008. – Т. 3. – № 6. – С. 59-63.

11. <http://www.jobs.ua>.

12. Сендзюк М.А., Использование современных информационных технологий в инновационных процессах развития профессиональных навыков у студентов (Электронный ресурс) / http://www.fa-kit.ru/main_dsp.php?top_id=8025.

Summary. This article formulates the requirements of the employers for the training of the banking specialists-to-be in the context of using modern information technologies; substantiates the crucial part of modern information technologies in qualified banking specialists training; describes the key problems of professional training in the field of information technologies.

Keywords: information system, information technology, electronic document circulation, application program, information security, algorithmization.

Стаття надійшла до редакції 26.10.2009